

KULTURRESERVAT I VÄRMLANDS LÄN

Juhola finngård

Juhola finngård

I skogstrakterna norr och väster om Torsby finns ett antal finngårdar och torp med odlingsmarker som vittnar om de skogsfinska bosättningarna i Värmland. Kulturresevatet Juhola finngård bevarar ett av dessa odlingslandskap med sin speciella flora och sitt karaktäristiska byggnadsbestånd.

Översikt över Juhola, foto Nils Keyland 1916

Foto Christer Nilsson, Natur & Foto 2000

Finnkultur

UNDER 1600- OCH 1700-TALEN BEFOLKADES Värmlands västra del och de norska gränsområdena av finnar. Invandringen från framför allt Savolax i Finland hade flera orsaker; krig med ryssarna och brist på odlingsmark med svält och fattigdom som följd men man lockades också av sex skattefria år under uppodlingsfasen. Det var främst de orörda och vidsträckt skogarna i västra och norra Värmland som erbjöd möjlighet till kolonisering. Här kom finska sedvänjor och levnadsmönster, språk, markutnyttjande, byggnadstradition m m att sätta sin prägel på landskapet.

Vid 1700-talets slut beräknas skogsfinnarna eller deras ättlingar ha uppgått till 15–20% av länets invånarantal. På sina håll avsköndrades nya socknar med en majoritet av finnsktalande. Försvenskningen sköt fart först under 1800-talet med folkskolans införande och samhällets industrialisering. Då upphörde också det finska språket att talas på många gårdar i nordvästra Värmland.

Svedjebruket

FINNARNAS ODLINGSMETODER var olika former av svedjebruk. I storskogen anlades *huubta*-svedjan där träden fälldes och sedan sattes i brand. Rovor eller en speciell 2-årig finnråg såddes i den varma askan. Markens näringsvärde var högt och rågens avkastning kunde bli flera hundra gånger utsädet. Men redan efter något eller några år var jordens kväveinnehåll förbrukat och svedjeytan övergick till att bli betesmark. När den självsådda skogen sedan efter 30–40 år på nytt brändes i en *kaski*-svedja blev skördarna betydligt beskedligare.

Svedjebruket krävde mycket markareal och odlingsformen förbjöds så småningom. Ännu under 1800-talets andra hälft svedjades här och var i finnskogen även om man vanligen då hade övergått till att odla på fasta åkrar och brukningsformerna blivit alltmer lika de svenska småjordbruken.

Historik

ÖSTMARK OCH ANGRÄNSANDE SOCKNAR koloniserades under 1640-talet då också fastigheten Multtjärn bildades. Genom köp kom den redan efter ett tiotal år i släkten Oinoins ägo och på Östra Multtjärn byggde Erik Eriksson Oinoinen gården Alagylä (Nergården). Runt 1740 övertog hans tre söner Mattes, Olof och Johan hemmanet varvid Mattes byggde gården Mattila och Johan (Juho) gården Juhola.

Gårdstunet och inägomarkerna vid Juhola vanns sannolikt ur storskogen genom svedjande men redan vid storskiftet 1771 fanns här 7 fasta åkrar om sammanlagt

drygt 2 ha och nära 12 ha ängsmark. Även om rågodling på mindre svedjeytor fortfarande förekom var boskapsskötsel huvudnäring. Skriftliga dokument visar att man istället för att anlägga storsvedjor sålde skog och bedrev timmerhandel redan 1763.

Juhola utvecklades till en stor skogsgård och en bouppteckning från 1828 visar att här fanns 2 hästar, 19 kor, 4 tjurar, 6 kalvar, 1 bock, 4 getter, 35 får, 3 större svin och 5 mindre. Vid laga skifte 1852 fanns sammanlagt 13 ängslador spridda över fastighetens hårdvalls- och våtmarksängar. Juhola blev särskilt omtalat för sin osttillverkning.

De finska traditionerna var mycket långlivade på Juhola. Under 1900-talets början besökte många finska språkforskare och etnologer de 11 ogifta syskonen som då brukade gården. Det värmlandsfinska språket användes till vardags ännu på 1930-talet när den siste bofaste brukaren Jussi Jonsson Oinoinen avled 1939.

Jordbruk och djurhållning upphörde helt under 1960-talet och stora delar av inägomarkerna skogsplanterades. Även om odlingsytorna idag åter är öppna och skogfria har skogsbruket blivit dominerande näring här liksom annorstädes på finnskogen.

Juhola idag

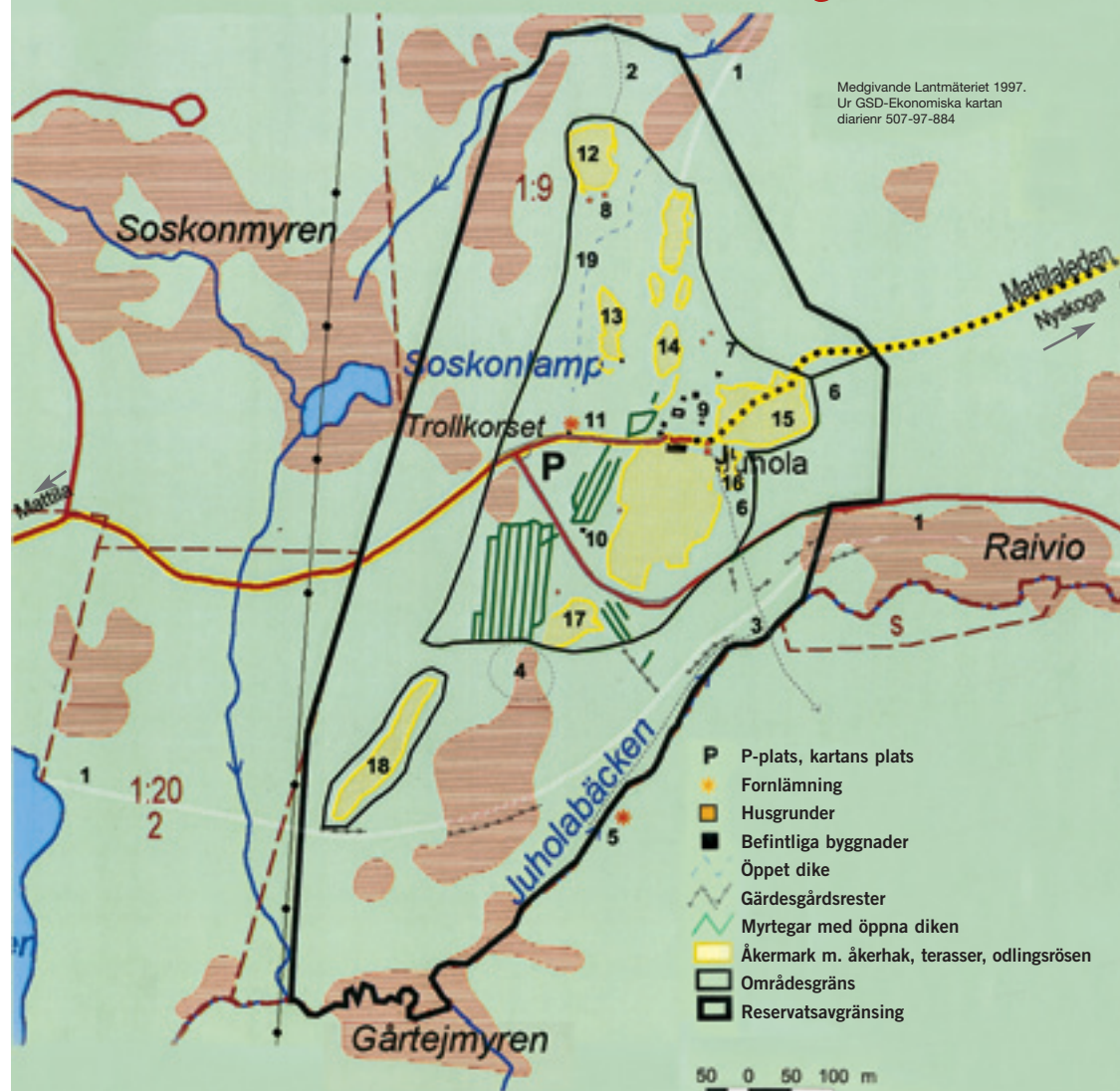
BEBYGGELSEN VID JUHOLA ligger grupperad kring gårdstunet och omfattar ett bostadshus med rökstuga i väster, sammanbyggd med svenskstuga i öster. Rökstugan, som enligt uppgift är byggd på 1740-talet och idag den största bevarade på ursprunglig plats, innehåller en traditionell finsk rökugn där röken fritt sökte sig ut i rummet och samlades upp under taket. I svenskstugan sker uppvärmningen med en kamin på sedvanligt svenskt vis.

Kring tunet finns bl a också en ekonomibyggnad från 1775 innehållande ladugård, loge och stall, två loftbodar från ca 1750 och 1801, ett separat kokhus samt rökbastu. Delar av bebyggelsen har moderniserats under 1920-talet med nya takmaterial och falurödfärg.

Förutom en stor mängd ängslador och ytterligare fåhus har till gården också hört smedja och vattendriven kvarn men härav återstår nu enbart grundstenarna. På inägomarken som avgränsas av en trögårdsgård dominerar de forna ängsyrtorna med insprängda oregelbundna åkerpartier och olika landskapselement som stenmurar, odlingsrösen och fågata. De botaniska värdena är begränsade men bland hävdgynnade arter märks pillerstarr, blekstarr, ängsskallra, ängsvädd, ängsfryle och liten blåklocka.

I den omgivande skogsmarken finns spår efter äldre skogsbruk i form av blädningsbruk och gamla vintervägar från skogsavverkningar. Mer särpräglade är de hamlade

Kulturreseptatet Juhola finngård

Medgivande Lantmäteriet 1997.
Ur GSD-Ekonomiska kartan
dianrnr 507-97-884

1. Vintervägar
2. Stig mot torpet Sebänmäg
3. Stig mot torpet Hultsberg och kvarnen
4. Område med hamlade tallar
5. Kvarnlämning; fördämningsvall och stenfundament
6. Odlings-/Röjningsrösen
7. Kolbotten
8. Timmerrester av lada
9. Gårdstun
10. Lada
11. Trollkorset
12. Bohuspeldo
13. Givikkopeldo
14. Vanhangoanpeldo
15. Gask
16. Erginpeldo
17. Vilbunpeldo
18. Bennanaho
19. Givikko

Namn på åkrar och ängar

VÄRMLANDSFINSKA	RIKSFINSKA	SVENSKA
12. Bohuspeldo	Pohjoispelto	Norra åkern
13. Givikkopeldo	Kivikonpelto	Stenröseåkern
14. Vanhangoanpeldo	Vanhankodanpelto	Gamla kokhusåkern
15. Gask	Kaski	Svedjan
16. Erginpeldo	Erkinpelto	Eriks åker
17. Vilbunpeldo	Vilbunpelto	Filips åker
18. Bennanaho	Pennanaho	Pennainens bråte
19. Givikko	Kivikko	Stenig oländig mark

Föreskrifter för allmänheten

tallar som har sitt utseende från 1920-och 1930-talen när den siste brukaren Jussi Jonsson bedrev täkt av ungtalltoppar för vinterfoder till kreaturen vid Juhola.

Sammantaget hör Juhola finngård med byggnader, inägomark och omgivande skogs- mark idag till landets bäst bevarade exponenter för det finska kulturmönstret med ålderdomlig byggnadstradition och markanvändning till vilka gamla namnformer, muntliga traditioner, dokumenterad gårds- och markanvändningshistoria och kontinuitet i ägarförhållandena är knutna.

Området är utpekad som ett sk riksintresseområde för kulturmiljövården i den fysiska planeringen och de synnerligen märkliga byggnaderna utgör sedan 1971 byggnadsminne enligt kulturminneslagen.

Juhola ägs privat och byggnaderna är inte tillgängliga interiört för allmänheten.

Foto ur Torsby Finnkulturcentrums arkiv.

Kulturreseptatet Juhola finngård

AVSATTES 2001 SOM RESERVAT i syfte att bevara ett värdefullt kulturpräglad landskap, karaktäristiskt för den värmländska finnbygden med både materiella lämningar och immateriella värden med såväl specifikt finska kulturtraditioner som svenska kulturmönster i byggnader och resursutnyttjande av inägomark med åker och äng och anslutande skogsmark.

INOM KULTURRESERVATET GÄLLER föreskrifter enligt 7 kap 30 § miljöbalken för allmänheten. Anslag vad allmänheten har att iakttaga finns inom reservatet. Det är bl a förbjudet att;

- göra upp eld,
- framföra fordon eller rida utanför befintlig väg,
- skada eller borttaga natur- eller kulturföremål, ytbildning eller marktäckte,
- tälta, ställa upp husvagn eller liknande,
- snitsla spår,
- anbringa tavla, skylt, inskrift, affisch eller liknande.

Hur kommer du till Juhola?

FRÅN TORSBY, KÖR VIA ÖSTMARK till Röjdåfors. Här svänger man av norrut mot Mattila/ Bjurberget och från Mattila är det skyltat 2 km till reservatet.

FOTO CHRISTER NILSSON 2000

Informationshäfte om kulturresevat i Värmland
kan beställas från Länsstyrelsen i Värmlands län.

Länsstyrelsen
Värmland

Länsstyrelsen i Värmlands län, Kulturmiljöenheten
Wåxnäsgatan 5–7, SE-651 86 Karlstad. Tel 054-19 70 00, fax 054-19 72 15
kultur@s.lst.se www.s.lst.se